

TÜRK YAZILI BASINININ HIV/AIDS HABERLERİNDEKİ NEFRET SÖYLEMİ: “POSTA” GAZETESİ ÖRNEĞİ*

Ceren Yegen**

ÖZET

Bir kimsenin karşısındaki kimse ya da grubu cinsiyeti, ulusu, dini, ırkı ya da cinsel yönelimleri konusunda eleştiren, aşağılayan ya da kınayan söylemlerde bulunması olarak tanımlanabilecek olan nefret söylemi, Türk yazılı basınında da görülen bir sorundur. HIV/AIDS ile yaşayan bireylere, kadınlara ve LGBTT bireylere yönelik uygulanan homofobi, dışlama, ötekileştirme, damgalama gibi bir çok durum nefret söyleminin temelini atarken, gücünü de toplumsal yapı ve kültürden almaktadır. Medya içeriklerinde yer alan söylemler de, ayrımcı ve homofobik ideolojileri dışa vurabilmektedir. Bu duruma paralel şekilde, birçok haber metnindeki ayrımcı bakış açısının da göz önüne serilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada Posta Gazetesi’nde 1 Nisan 2010 ile 1 Nisan 2012 tarihleri arasında yayınlanan ve HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemini içerdiği/öne çıkardığı varsayılan haberler Van Dijk’ın haber söylem analizi yöntemi ile incelenmekte, böylelikle medyanın haberleriyle HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik sosyal ayırım, homofobi ve ötekileştirme gibi düşünsel eğilimleri doğurucu ve yayıcı bir rol oynadığı varsayımı ele alınmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Nefret söylemi, homofobi, ötekileştirme, damgalama, ayrımcılık.

HATE SPEECH IN THE TURKISH WRITTEN PRESS’ HIV/AIDS NEWS: EXAMPLE OF “POSTA” NEWSPAPER

ABSTRACT

Hate speech which can be called using the scornful, critical or degrader speech due to individuals who have different gender, race, nationality, religion, or sexual orientation, in Turkish written press is also a problematic. Individuals who have HIV/AIDS, women and LGBTT individuals are exposed to the homophobia, exclusion, alienation, stigmatizing and situations a lot like these. These situations cause the hate speech, and its strength comes from the social structure and culture. The discourses on media content, discrimination and homophobic ideologies may come out. Parallel to this situation, a lot of news with discriminatory perspective must be exposed. In this study, Posta newspaper published April 1, 2010 between April 1, 2012, HIV/AIDS contained hate speech towards people living with/put forth the default news are examined with Van Dijk’s news discourse analysis method, so that the media news, HIV/AIDS, social discrimination towards people living with homophobia and alienation, such as intellectual truthful and play a role in revealing and spreading the assumption that trends are discussed.

Key Words: Hate speech, homophobia, othering, stigmatizing, discrimination.

* Bu çalışma, yazarın Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı’nda hazırladığı “Yazılı Basında HIV/AIDS İle Yaşayan Bireylere Yönelik Nefret Söylemi” (Ankara-2013) başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Araştırma Görevlisi, Muş Alparslan Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, c.yegen@alparslan.edu.tr.

Giriş

Medyanın içerikleri ve söylemi ile ideolojik eğilim ve pratikleri(ni) yaydığı ve meşrulaştırdığı varsayımı, uzun zamandır medyanın misyon tartışmalarına neden olmaktadır. Medyanın görüş, söylem ve ideolojilerini dil ile aktarması ve dilin söylem ve ideolojinin dışavurumuna yardımcı olması beraberinde medyanın nesnellığı tartışmalarını getirmektedir. Bir kişinin karşısındaki kişi ya da grubu aidiyetleri nedeniyle aşağılayan, yeren ya da kınayan söylemlerde bulunması olarak tanımlanan “nefret söylemi” de, bu anlamda medyadaki söylemin incelenmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Çünkü bu çalışmanın varsayımına göre, HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi toplumsal mecrada olduğu gibi, Türk yazılı basınında da bir sorun olarak görülmektedir. HIV/AIDS ile yaşayan bireyler nefret söylemine maruz kalmakta ve toplumda “öteki” olarak nitelendirilmektedir. Medya da bazı haberleri ile nefret söylemini yaratıp yaydığından, bu ötekileştirme pratiğini icra etmektedir. Buradan hareketle bu çalışmanın konusu da, medya içeriklerinden olan yazılı basının haberlerinde yer verdiği gözlenen HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemidir. Yazılı basının haberlerindeki nefret söyleminin; kadınlar ve cinsel yönelimi farklı olan bireyler (LGBT) ile çeşitli hastalıklara karşı (HIV/AIDS) kullanılabilirdiği, medyanın güç ve etkisi ile sosyal bir ayrımı doğurup; ayrımcılık, homofobi, dışlama, aşağılama ve ötekileştirme gibi eğilimlere sebep olabildiği ve nefret söylemi içerikli haberlerde HIV/AIDS hakkında eksik, çarpıtılmış ya da yanıltıcı bilgi ve içeriklere yer verilebildiği varsayımları çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Bu anlamda, çalışmanın kuramsal çerçevesi medyanın sorumluluk ve etkisini temel alan eleştirel yaklaşımların tartışılmasından yola çıkarak oluşturulmuştur.

Bu çalışmadaki amaç; yazılı basında HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik uygulandığı varsayılan nefret söyleminin incelenmesi, nefret söylemli haberlerin yazılı basında nasıl yer aldığı araştırılmasıdır. Bu amaç; nefret söylemi, ötekileştirme, dışlama, homofobi ve ayrımcılık kavramları çerçevesinde tartışılmış ve Posta Gazetesi’nde 1 Nisan 2010 ile 1 Nisan 2012 tarihleri arasında yer alan HIV/AIDS konulu haberler söylem analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışma, nefret söylemi

içerikli haberlerde kullanılan homofobik ve dışlayıcı söylemin; haber metinlerine yansımaları, toplumsal, sosyal, siyasal ve psikolojik tutumların haber metinlerindeki söylemler aracılığı ile topluma verilmesi, haberler aracılığı ile nefret söyleminin meşrulaştırılması ve yayılması açısından önemli olmuştur. Çünkü bireyler haberlere önyargısız yaklaşmakta, onları objektif olarak değerlendirmektedir. Örneğin, nefret söylemi içerikli bir köşe yazısı okuyucu tarafından öznel olarak değerlendirilebilirken, söz konusu söylem bir haberde kolayca göze çarpmayacaktır. Çalışma ayrıca, HIV/AIDS konulu haber metinlerinde kullanılan söylemin; toplumsal ve kültürel alt yapılarını tespit ederek ideoloji, homofobi, simgeleştirme, ötekileştirme, aşağılama ve dışlama gibi düşünsel pratiklerin söylemler yoluyla kamuoyunu etkileme ve yönlendirme gücünü ortaya koyması açısından da önem arz etmiştir. Çünkü gerek toplumun, gerekse medyanın birçok algı, tutum ve davranışta olduğu gibi HIV/AIDS algısında da toplumsal, siyasal ve kültürel altyapı ile toplumsal sistemlerin rolü büyüktür.

Bu çalışma, nefret söylemi tartışmalarına söz konusu söylemin yazılı basındaki mevcudiyetinin nasıl ve ne ölçüde olduğunun tespiti açısından katkı sağlamaktadır. Böylelikle yazılı basının HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemini haberlerinde nasıl bir tutum ve yol ile verdiği gözlenecektir.

Kuramsal Çerçeve: Medya ve Sosyal Sorumluluk

Medyanın sosyal sorumluluk modeli, gazetecinin en baştaki yükümlülüğünün kamuya hizmet olduğunu iddia etmektedir. Modelde gazetecinin nesnel ve gerçeğe bağlı kalması gerektiğinin savunulmasına karşın, aynı zamanda toplumdan bir birey olan gazeteciye oluşturan nitelikler göz ardı edilmektedir.

“Serbest pazarın beklendiği gibi basın özgürlüğünün gerçekleşmesine olması gereken şekilde yanıt verememesi üzerine ABD’de ortaya çıkan sosyal sorumluluk kuramı liberal kuramdan farklı olarak kontrollü bir özgürlüğe sahiptir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra basın özgürlüğünün pratikteki durumunu değerlendiren Hutchins Komisyonu Raporu’na göre, basının kamu hizmeti vermesi gerektiği vurgulanmıştır.” (Tüfekçioğlu, 1997’den akt. Kılıç, 2011: 146)

Liberal kuramda, medya içeriklerinde hükümetin bir rol edinmemesi veya ediniyorsa da bunun en az düzeyde olmasında ısrar edilmesine karşın; sosyal sorumluluk kuramı hükümetin geride kalarak medyayı özdenetim ile sorumluluğunu benimsemeye zorlamasını talep etmektedir. Kurama göre medyanın topluma karşı bazı yükümlülükleri vardır. Peterson'a göre sosyal sorumluluk kuramında basın şu niteliklere sahip olması gerekmektedir; basın, günlük olaylar ve olguları tam, akılcı ve kapsamlı bir bilgi olarak vermelidir. Medya üçüncü göz olmalı ve her kesime/tarafa eşit mesafede durmalıdır. Medya tüm grup ve bireyleri temsil etmeli ve farklı grup ya da bireylerin fikir ve amaçlarının aktarımında rol oynamalıdır. Medya toplumsal gaye ve değerleri sunup, açıklayabilmelidir. Medya bireylerin bilgiye tam erişimini sağlamalı, basında nesnellik, denge, özdenetim olmalıdır. Basın, kamu düzenini bozan ve suça teşvik eden içeriklere yer vermemelidir. Ayrıca, kamu yararının olduğu durumlarda müdahaleyi kabul etmelidir. (Işık, 2002: 23-33)

Sosyal sorumluluk kuramının temelinde; medyanın çoğulculuk ilkesine bağlı kalması ve amaç olarak toplum yararını benimsemesi vardır. Bu kuram, medyanın sosyal sorumluluğun gereğini HIV/AIDS konulu haberlerde ne ölçüde yerine getirdiğinin anlaşılması açısından önemlidir.

Medyanın Bilinç Oluşturması ve Bir Kavram Olarak: İletişimsel Gerçeklik

“Medyaya yöneltilen en önemli eleştirilerden birisi de, kamuoyu oluşumunda oynadığı rolle ilgilidir. Medyada yaygın olarak dile getirilen fikirler, toplumun sıkça paylaştığı fikirler gibi algılanmaktadır.” (İrvan, 2002: 379-380)

Modern kitle iletişim araçları, toplumsal yapılar ve pratik alanları dışında düşünülememektedir. Çünkü gün be gün bu alanın bir parçası haline almaktadırlar. Bugün bakıldığında iletişimin “maddi bir güç” halini alıp, toplumsal alanı tanımladığı ve inşa ettiği kolayca söylenebilmektedir. (İrvan, 2002: 107)

Alemdar ve Erdoğan'a göre, (2010: 81) *“medya kitle iletişimi yapar ve kitle iletişimindeki iletişim kavramı kesinlikle diyalog, alış veriş ve paylaşma gibi karşılıklılığı ifade eden bir ilişki kurmayı anlatmaz. Aksine; kurumsallaşmış, örgütlü, yönetimsel, sembolsel/düşünsel içeriği üretme ve dağıtmayı anlatır.”*

Günümüzde medyanın tam olarak yaptığı da budur. Medyanın algısı çerçevesinde iletişim kavramı; kamu için oluşundan ziyade, medyanın kendini ifade etme ve meşrulaştırma çabasını ifade eder olmuştur.

“Medyada gerçeğin haberlerden paparazzilere kadar her tür programlar yoluyla yeniden inşası, temsil yoluyla olmaktadır. Medya temsili ile; temsil edilen belirlenmekte, kurulmakta ve oluşturulmaktadır. Temsil zamanla gerçeğin yerini de alabilmektedir.” (Alemdar ve Erdoğan, 2010: 309)

“Gerçek her zaman için simgeleştirme işleminin kırılma ve eksiklerini taşıyan aktardır. Gerçekliğe ulaşmak doyumların, kesintilerin, yerinden çıkmaların ve kopmaların sonucunda olmaktadır. Bu yüzden her gerçeklik eksiklikler, boşluklar taşımaktadır. Sonuçta gerçekliğe kurgusal araçlarla kurgusal bir süreçte ulaşma çabası yaralanmıştır ve belki de olanaksızdır. Zizek’e göre de (2002), aslında gerçeklik olgusunu, kimin ne amaçla kurgulandığı en önemli noktadır. Lacan, çarpıtma veya başka türlü göstermenin nihai açıklayıcı olduğunu söylemektedir. Aslında Lacan burada, gerçekliğin asıl temsilinin çarpıtılışı yoluyla ortaya çıkan şey olduğunu söylemektedir. Yani gerçek olan, çarpıtma sonucu ortaya çıkan şeydir. Bu anlamda gerçek bir çarpıtma sonucunda oluşturulur denebilmektedir.” (Zizek, 2002’den akt. Çoban, 2007: 2)

Egemen güç ise toplumsal gerçekliği yaratmaktadır. Burada medyanın da egemen bir güç olarak iletişimsel bir gerçeklik yarattığı ve toplumu adeta yeniden inşa ettiği bir varsayım olarak söylenebilmektedir. İnsanların medyaya duydukları güven ve doğru bilgi alma beklentisine paralel, medya tarafından sunulan gerçeğin, aslında kendi gerçekleri gibi algıladıkları ve bu duruma ilişkin kanaat ve tutum oluşturdukları da eklenebilmektedir. Ricoeur’a göre de, *“yeni dünyadaki tüm iletişimsel pratikler bireyleri yeniden üreten ideolojik pratikleri ifade etmektedir.”* (Ricoeur, 1999’dan akt. Çoban, 2007: 2)

Yöntem

Çalışmada HIV/AIDS ile yaşayan bireyler ile ilgili haberlerin basında nasıl verildiğini göstermek ve yazılı basında HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemini ortaya koymak amacıyla Van Dijk’in eleştirel söylem analizi tercih edilmiştir. İnceleme, Dijk’in makro ve mikro olmak üzere iki bölümden oluşan haber söylem çözümlemesi ışığında yapılmıştır. Haber fotoğrafları da incelemeye dahil edilirken, gazetenin ekleri ve köşe yazıları çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Söylem analizi, kısaca dil ya da metinlerin anlambilimsel veya sözdizimsel açıdan incelenmesidir. Semantik incelemede anlambilimsel bir çözümleme yapılırken, sentaktik incelemede metin ya da dilin hem dilbilimsel hem de sosyo-kültürel yönleri ele alınmaktadır.

Mora, (2008: 16-18) Dijk'in makro ve mikro olmak üzere iki bölümden oluşan haber söylem çözümlemesinde, makro çözümlemenin de kendi içerisinde tematik ve şematik çözümleme olarak ikiye ayrıldığını söyler. Tematik çözümlemede başlık, üst başlık, alt başlık, spot ve haber girişleri haberin özeti niteliğindedir. Başlık, spot ve haber girişinden oluşan klasik haber incelemesi, haberde genelden özele, en önemli bilginin önce verilmesinden, önemsiz detaylara doğru bir gidiş olduğuna da işaret eder. Dijk, haber söylem analizinde bazı konu ve temaların ön plana çıkarılması durumunda haberde dengelilik, nesnellik ve tarafsızlıktan söz edilemeyeceğini söyler. Örneğin, Dijk'a göre başlıkta iri punto kullanılması editöryal bir yanlılığa işaret etmektedir. Makro incelemenin diğer kısmı olan şematik çözümleme ise, haber olayı hakkındaki bilgileri içerirken, ana olayın ele alınış biçimini de değerlendirir. Şematik çözümleme bağlam ve arda alan bilgilerini de içerirken, haber kaynakları ve olayın taraftarlarının sözlü tepkilerine de yer verir. Mikro çözümlemede ise Dijk; sözdizimsel yapı, kelimeler arası bölgesel uyum, ard arda gelen cümlelerin ve cümleciklerin birbiri ile olan ilişkilerini ele alır. Mikro çözümleme dahilinde, haberde kelime seçiminde seçilen kelimelerin özelde muhabirin, genelde de gazetenin ideolojisini yansıttığı düşünülür. Mikro çözümleme içerisinde yer alan haberin retorik çözümlemesi ise; haberde kullanılan cümlelerin kısa, uzun, basit ya da bileşik, etken ya da edilgen olması ile fotoğraf gibi görsellerin haberde inandırıcılığı sağlamak amaçlı kullanıldığı varsayımı ile ilgilenmektedir.

Kapsam ve Sınırlılık

Çalışmanın kapsam ve sınırlılığını Türkiye'de yayımlanan ulusal gazetelerden Posta Gazetesi'nde, 1 Nisan 2010 tarihinden 1 Nisan 2012 tarihine kadar yer alan ve nefret söylemini içeren/öne çıkaran haberler oluşturmuştur. Bu dönem, hem Güney

Afrika ile neredeyse özdeşleşen HIV/AIDS olgusuna paralel 2010 Dünya Kupasının o dönemde oluşu, hem de söz konusu haberlere ilişkin güncel verilere erişileceği varsayıldığından tercih edilmiştir. Çalışmada iki senelik bir dönem inceleneceğinden sınırlılık olması adına tek bir gazete tercih edilmiştir. Posta gazetesinin seçiminde ise Posta'nın popüler basın arasında en çok okunan gazete olduğu varsayımı ve gazetede üçüncü sayfa haberlerinin magazinelleştirilerek ağırlıklı olarak yer aldığı varsayımı etken olmuştur. Çünkü söz konusu gazetede HIV/AIDS ile ilgili haberlerin genellikle üçüncü sayfa haberi olarak magazinelleştirildiği düşünülmektedir. Böylece bu çalışma ile Posta Gazetesi'nde yayınlanan HIV/AIDS ile ilgili haberlerdeki bakış açıları ile gazetenin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik tutumunun ortaya konması amaçlanmıştır.

Veri Toplama Tekniği

Çalışmada incelenen haberlere, T.C Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Devlet Enformasyon Sistemi'nin (DES) elektronik arşivi kullanılarak, Posta Gazetesi'nde incelenen tarih aralığında yayınlanan ve içerisinde HIV/AIDS anahtar kelimeleri geçen haberleri taramak suretiyle erişilmiştir. İçerisinde HIV/AIDS kelimeleri geçen her haber değerlendirmeye alınmamıştır. Bu ayrımda, HIV/AIDS ile ilgili olumlu yönde yapılan sağlık içerikli haberler ve HIV/AIDS ile daha fazla yaşadıkları varsayılan LGBTT bireylerin hak, özgürlük, gösteri, yürüyüş, protesto, LGBTT bireylerin hak ve özgürlüklerine ilişkin yasal, ulusal ve uluslararası faaliyetler vb gibi konuların haber/bilgi verme amacıyla haberleştirilmiş olanları ve nefret söylemi içermediği varsayılanları çalışma dışı bırakılmıştır. Çünkü söz konusu etkinliklerin yorumdan uzak, yalnızca haber verme amacı ile objektif bir şekilde yapıldığı düşünülmüştür.

Bulgular

Yapılan incelemede Posta Gazetesi'nde 01.04.2010 ile 01.04.2012 tarihleri arasında, içerisinde HIV/AIDS kelimeleri geçen toplamda 151 içeriğe rastlanmıştır. Söz konusu içeriklerin 92'si haber iken, 1'i sınav sorusu ve 58'i ise köşe yazısıdır. 2010 yılında içerisinde HIV/AIDS kelimesi geçen toplam 36 haber yapılırken, 2011 yılında 51, 2012 yılında ise (Nisan ayına kadar) toplamda 5 haber yapılmıştır. HIV/AIDS ile

yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi içerdiği varsayılan haberler ise; toplam 10 haber ile en fazla 2011 yılında yer almıştır. 2010 yılında ise Posta Gazetesi'nde toplam 8 haber yer alırken, 2012 yılında yalnızca 2 haber ile sınırlı kalmıştır. Böylece, toplamda 20 haberin nefret söylemi içerdiği varsayılmıştır. Yani, Posta Gazetesi'nde belirlenen tarih aralığı içerisinde yer alan toplam 92 haberden, 20 tanesinin nefret söylemini içerdiği ve öne çıkardığı varsayılmıştır.

HIV/AIDS Algısında Kültürün Rolü ile İdeolojik/Siyasal Boyut

AIDS, (Acquired Immune Deficiency Syndrome) “Edinsel Bağışıklık Yetmezliği Sendromu”dur ve HIV (Human Immunodeficiency Virus) “İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü” tarafından oluşturulan bir hastalıktır. AIDS, HIV ile enfeksiyon sonucu ortaya çıkan klinik durumun en kötü halidir (Anderson ve May, 1988: 514). AIDS, taşıyıcının HIV nedeniyle önemli enfeksiyonlardan birini geliştirmesi veya bağışıklık sistemi hücrelerinin virüsün önemli ölçüde tahribatına uğraması olarak da tanımlanabilmektedir (Curran, 1983: 309).

AIDS, İlk kez ABD'nin California eyaletinin Los Angeles kentinde 5 eşcinselde görülmüş ve bu yüzden “eşcinsel hastalığı” olarak adlandırılmıştır. Sanki bir hastalık değil de artık sosyal bir fobi olarak benimsenen AIDS, bazı toplumlarda adeta bir “öcü” olarak görülebilmekte ve HIV/AIDS ile yaşayan bireyler dışlanabilmektedir. Bu duruma toplumların; kültürel, sosyal, dinsel, siyasal ya da ideolojik öncülleri de etken teşkil edebilmektedir. Duyan'a göre (2001: 3), *“AIDS yalnız tıbbi bir hastalıktan ibaret değil, bununla birlikte kültürel, psikolojik, sosyal ve ekonomik boyutları da olan sosyal bir sorundur.”*

HIV/AIDS algısında Duyan'ın belirttiği (2001: 3), gibi tek bir faktör yoktur, aksine birçok faktör vardır ve “kültür“ bu faktörlerin başında gelmektedir. Çünkü bireylerin edinimleri, doğdukları ilk andan itibaren içinde buldukları toplumsal yapı ve kültür ile oluşmakta ve şekillenmektedir. En basit anlamıyla kültür, bireyin toplumda edindikleri ve öğrendikleridir. Kültür, kuşaktan kuşağa aktarılmakta ve benimsenmektedir. Maddi ve manevi öğeleri kapsayan ve bir miras olarak

adlandırabilecek olan kültür için Giddens, “...belirli bir grubun üyelerinin sahip oldukları değerler, izledikleri normlar ve yarattıkları maddi ürünler” tanımlamasını getirmiştir (İrvan, 2002: 6).

Toplumsal süreçlerde HIV/AIDS ile yaşayan bireylere uygulanan “damgalanma” önemli bir sorundur. Eski Yunanca’da “işaretleme” anlamına gelen ve dövme ya da köleleri işaretleme anlamında kullanılan damga, sosyo-kültürel bir farklılaştırma durumudur. Goffman’ın “*itibar edilmeyen özelliklere işaret eden şey*” olarak tanımladığı “*damga-damgalama*”; bireyin toplumdaki saygınlığını yitirmesine, statüsünü kaybetmesine ve toplumun gözünde değerinin azalması gibi durumlara neden olabilmektedir (Frisk, 1970: 798; Goffman, 1963’den akt. Adak, 2010: 1-5).

HIV/AIDS ile yaşayan bireylere ilişkin damgalamanın bireysel mi yoksa toplumsal mı olduğu önemlidir. Toplum mu bireyi yönetir, yoksa birey mi toplumu? sorusunun öne çıktığı bu muhakemede yanıt, bireyin toplumsal ve kültürel kodlanışının büyük rolünün tartışılması ile verilebilmektedir. Kültürün aktarılan bir olgu oluşu itibariyle, damgalamanın paylaşılan değerler ve inanç sistemi gereklerine paralel şekilde belirli birey ya da grupları yargılamak ya da yadırgamak olduğu ve bunun kültürel, sosyal ve toplumsal bir görüş/kanaat aktarımı olduğu söylenebilir.

Duyan’a göre, (2004) “*HIV/AIDS’e yönelik damgalamada pek çok faktörün katkısı vardır. Bunları; HIV’in bulaşma yolları hakkında yanlış bilgilenme, HIV’den en fazla etkilenen birey ya da gruplara yönelik önyargılı tutumlar, HIV enfeksiyonuna neden olan cinsel ve damar-içi uyuşturucu madde kullanımı gibi davranışlar ile hastalık ve ölümle ilgili korkular şeklinde sıralamak mümkündür.*”

HIV/AIDS’e yönelik damgalama ve ötekileştirmede, bireylerin kültürel kodlanışları ile tarihsel varoluş süreçleri içindeki etmenlerin büyük rolü olabilmektedir. Toplumsal yapının şekillendirdiği tutumlar, bireylerin salt kendi ideolojik öncülleri çerçevesinde hareket etmesini sağlayabilmekte ve beraberinde ve farklı olana olumsuz yaklaşmayı getirebilmektedir. Oran ve Şenuzun’a göre, (2008: 6) “*HIV/AIDS konusunda modernleşen toplumun değişen algısı ve yeni bilgi kazanımlarına karşın, hastalara karşı yerleşmiş kalıp yargılar ve olumsuz tutumlar gün geçtikçe artmaktadır.*”

Ayrıca nefret söylemi mağdurları yalnızca sosyal ve toplumsal sıkıntılarla karşı karşıya kalmazlar. Mağdurlarda nefes almada zorluk, kabus, travma sonrası stres bozukluğu, hipertansiyon ve hatta intihar gibi fizyolojik tepkiler de meydana gelebilir (Matsuda, 1989: 2320).

HIV/AIDS algısında kültür kadar, ideolojik ve siyasal boyutun da rolü vardır. “Görüş biçimi” olarak tanımlanabilen ideoloji, bireyin bilişsel ve düşünsel eğilimlerinin toplumsal pratiklere yansımalarıdır aslında. Williams’a göre (İrvan, 2002: 128) ideoloji, *“bir dünya görüşü ya da sınıf bakışı olarak soyutlanabilecek göreceli olarak biçimsel ve eklemlenmiş anlamlar, değerler ve inançlar sistemidir.”* Althusser ise, (Stevenson, 2008: 70) ideolojinin aslında, kişilerin varoluş koşulları ile aralarındaki hayali ilişkiler olduğunu söyler.

HIV/AIDS algısında ideolojik ve siyasal boyutun oynadığı rol hiç şüphesiz büyüktür. Gerek egemen ideoloji olsun, gerek ise medya olsun söz konusu kurumlar, HIV/AIDS algısını kendi ideolojik öncülleri çerçevesinde ele almaktadırlar. Bu durumda tutum, davranış ve politikalarına yansımakta ve git gide, toplumsal pratikleri de dönüştürebilmektedir. Connell (1998), bir kısım görüş göre devletin baştan beri bir ataerkil kurum olarak görüldüğünü ve ataerkil devletin, ataerkil yapının hem kurulup, hem de tartışıldığı, yankılanan iktidar ilişkileri ve politik süreçler kümesinin merkezi olarak düşünüldüğünü belirtmektedir. *“Bu görüşe göre devlet, bireyleri toplumsal olarak kategorileştirmekte (anne, baba, kadın, erkek vb.) cinselliği düzenlemekte ve bazen de bastırmaktadır. Devletin cinselliği bastırması ve düzenlemesinin toplumsal kategori ve kişisel kimlik olarak “eşcinsel”in yaratılmasında merkezi bir rol oynadığı açıkça ortadadır”* (Connell, 1998: 179-174).

Oran ve Şenuzun’a göre (2008), *“HIV enfeksiyonu konusunda toplumun yanlış algılama/anlamaları ve önyargılı davranışları politik tutum ve kararlara da yansımıştır. Bir dönem, HIV/AIDS ile yaşayan bireylerin ABD’ye girişi yasaklanmış ve işyerlerinden izole edilmeleri gerektiği önerisi bile getirilmiştir. Bu tavırların beraberinde, söz konusu bireylerin karantina altına alınmaları gerektiği fikri destek bile bulmuştur”* (Oran ve Şenuzun, 2008: 3).

Pollock'a göre, (2013: ix), nefret söyleminin yayılmasında kışkırtma ve siyasal ihmâl faktörlerinin de rolü büyüktür. Ona göre karşılıklı güven, iyi niyet ve özenle nefret söylemi konusundaki tahrik sorunu çözülecek ve söz konusu söylem konusunda gelecekte uzun vadeli bir barış yeniden inşa edilebilecektir.

HIV/AIDS enfeksiyonunun sıkça görüldüğü LGBTT bireylere karşı yapılan ayrımcılık, birçok ülkede halen aynı sürat ve ayrımcı algı çerçevesinde devam ederken, bazı ülkelerde ise söz konusu bireyleri anlama ve onlara da toplumsal haklar tanıma anlamında adımlar atılmaktadır.

“Yillardır baş ettiği AIDS sorununu aşmaya çalışan Güney Afrika, hükümeti, 2010 yılında, AIDS ilacı dağıtmak için 519 sağlık merkezini devreye sokmuştur” (Sabah, agis , 2012).

ABD’de ise, HIV enfeksiyonu taşıdığı için okuduğu liseden çıkarılmasının ardından Amerika Birleşik Devletleri’nde HIV/AIDS için ulusal simge haline gelen Ryan Wayne White adlı gencin ölümünden kısa bir süre sonra ABD kongresi “Ryan White Care Yasasını” çıkarılmıştır.

“İki defa onaylanan Ryan Wayne Care Yasası, ABD’de yaşayan AIDS ile yaşayan bireylerin en büyük destekçisi olmuştur. Ryan White Care Yasası, AIDS ile yaşayan bireyler ve onların aileleri için düşük gelirli, sigortasız ve alt-sigortalıların kullanılabilirliğini artırma programını ifade etmektedir. Programının nihai amacı, tedavi masraflarını ödeyemeyen hastalara kaynak sağlamaktır. Ryan White yasası 30 Ekim 2009 yılında süresi dolmasına rağmen tekrar genişletilerek yayımlanmış ve ABD Başkanı Barack Obama tarafından Ryan 2009 yılında imzalanmıştır.” (Wikipedia, agis, 2012).

“Ayrıca ABD Başkanı Barack Obama, AIDS ile mücadele anlamında söz konusu alanda uzun yıllar çalışan Profesör Eric Goosby’yi Dünya AIDS koordinatörü olarak atamıştır”(Cnnturk, agis, 2012).

Türkiye’de ataerkil aile yapısına paralel HIV/AIDS algısı siyasi arenada da farklı bir boyutta seyretmemektedir. Hükümetin HIV/AIDS hakkında ciddi çabaları göze çarpmasa da, açıkça hükümet tarafından HIV/AIDS’e ilişkin ideolojik anlamda ayırıştırma yapılmamakta ve toplumun söz konusu hastalık hakkında bilinçlenmesini sağlayıcı adımlar atılmaktadır.

“Türkiye’de HIV/AIDS tedavi masrafları hükümet tarafından ödenmektedir. Küresel Fon’dan gelen destek sayesinde Türkiye’de “HIV/AIDS Önleme ve Destek Projesi” başlatılmıştır. Türkiye

Türk yazılı basınının hiv/aids haberlerindeki...

Cumhuriyeti Hükümeti ile Küresel Fon arasında, toplumun ve savunmasız gurupların iyi ve kaliteli temel sağlık hizmetlerine ulaşmasını sağlayarak uygun mekanizmalarla HIV/AIDS yayılımının artmasını önlemek amacıyla hazırlanan program çerçevesinde bir Hibe Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma kapsamında, 'HIV/AIDS Önleme ve Destek Programı' uygulanmaya başlanmıştır” (Aids rehberi, agis, 2012).

Türkiye’de HIV/AIDS ya da eşcinsellik konusundaki ayrımcılığın varlığı siyaset arenasında da yankı bulmuştur. CHP Malatya Milletvekili Veli Ağbaba, eşcinsellerin hapishanelerde bile ikinci sınıf durumda olduklarını söylemiştir (Habertürk, agis, 2012).

Medya ve HIV/AIDS İle Medyada Nefret Söylemi

Medya, toplumu haberdar etme ve bilgilendirme misyonundan başka bir de daha önce söylendiği gibi bilinç oluşturma misyonu edinmiştir demek yanlış olmayacaktır. İçerikleri ile ideolojik temsiller üretip yayabilen medya, söz konusu ideoloji ve tutumları aslında pratikleştirebilmektedir de. Medya, HIV/AIDS konusunda da birçok konuda olduğu gibi bilinç oluşturabilmektedir.

“Medyada HIV/AIDS ile ilgili çıkan haberler ve medyanın konuyu ele alış tarzının HIV/AIDS’e ilişkin toplumsal olarak oluşan damgalama ve ayrımcılığa katkı sağladığı söylenebilmektedir. Ortak tema olarak damgalama ve ayrımcılık içeren medya haberleri, toplumsal damganın gelişmesini etkileyebilmektedir” (Visser v.d., 2006: 47).

HIV/AIDS ile yaşayan bireylerle ilgili haberler, medyada sıkça yer almaktadır. Türkiye’de HIV/AIDS konusunda medyanın haberler genellikle HIV/AIDS ile yaşayan bireylerin eleştirisi niteliğindedir.

İnceoğlu’na göre, (Pozitifyasam, agis, 23.03.2012) *“AIDS medyada, tedavisi mümkün olmayan bir hastalık olarak gösterilmekte ve söz konusu hastalar tehlikeli, kötü ve uzak durulması gereken bireyler olarak sunulmakta ve bu sayede ötekileştirilmektedirler. Toplumda HIV/AIDS’e karşı zaten mevcut bir ön yargı ve korku varken, medya içeriklerinde kullandığı kalıp yargılar, ölümün pençesinde insanlar ve ölümü çağrıştıran unsurlar ile hali hazırdaki önyargıları desteklemekte, arttırmakta ve toplumdaki panik havasını tekrar tekrar yaratmaktadır.”*

Noriega ve diğerlerine göre, (2012:4) medyanın nefret söyleminin oluşturulması ve yayılmasında yazılı ve görsel basın kadar sosyal ağlar boyutu ile de önemli bir rolü vardır.

Medyanın içerikleri ya da söylemindeki homofobik ve ideolojik içerikler ile, yazılı basın için konuşulursa, sözde haber verirken aslında kendi ideolojik dışa vurumundan fazla/başka bir şey yapmadığı söylenebilmektedir. Burada medyanın söylemi kadar kullandığı dil de önemli bir rol üstlenmektedir. Medyanın dil ve söyleminde ayrımcılığa yönelik birçok olguyu kullanabilmektedir. Bunlardan biri de *hüsnütibir*, yani örtmecedir. Coşkun'a göre, (Coşkun, 2007 ve Fehmi, 2004'den akt. Üstüner, 2009: 168-169) "*Türkçede, "Doğrudan söylenmesi uygun olmayan kavram veya manaların dolaylı olarak edebi bir şekilde ifade edilmesi" olarak tanımlanan hüsnütibir, izafi olarak çirkin ve kaba olanı alternatif sözcüklerle ifade etme sanatıdır ve edebi kelimeler olarak da bilinmektedir.*"

Hüsnütibir, bazı söylemlerden sıyrılmada ya da söz konusu söylemi yumuşatmada sıkça kullanılabilir. Medya, HIV/AIDS ile yaşayan bireylere karşı haberlerinde "hüsnütibir" uygulayarak sözde terimsel bir yumuşatma yoluna gidebilmektedir. Örneğin, fahişe yerine hayat kadını demek, sözde terimi yumuşatacaktır. Ama tersi şekilde hayat kadını yerine fahişe, AIDS'li fahişe ya da AIDS'li travesti gibi söylemler homofobik bir dışa vurumu işaret edecektir.

"PYD'ne göre, (-)li ve (lı) gibi ekler ayrımcılığı söylemsel anlamda destekleyen eklerdir ve haber metinlerinde sıkça kullanılmaktadır. "AIDS'li fahişe, AIDS'li travesti" gibi damgalama ve bazen haber başlıkları söz konusu haberlerin içeriklerinden daha fazla öne çıkmaktadır. Ayrıca, PYD'ne göre, "AIDS hastası da doğru bir tanımlama değildir çünkü AIDS bir hastalık değil, hastalıklar bütünüdür" (Pozitifyasam, agis, 2012).

PYD tarafından 2007 yılında üniversitelerde öğrencilere yönelik "*Farkındalık Yaratma Projesi*" kapsamında bir anket çalışması yapılmıştır. Yapılan anket çalışmasının sonucuna göre, Türkiye'de de AIDS/HIV ile ilgili en fazla bilgi edinilen kaynak medya olduğu verisine ulaşılmıştır. (Pozitifyasam, agis, 2012).

1997'de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin nefret söylemiyle ilgili aldığı Tavsiye Kararı'nda nefret söylemi şu şekilde tanımlanmaktadır:

Irkçı nefret, yabancı düşmanlığı, anti-semitizm (Yahudi düşmanlığı) ve hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her tür ifade biçimi” (Yenimedya, agıs, 2012).

Nefret söylemi, ilk bakışta mantıklı veya normal görünebilecek ifadelerde saklı olabilmektedir (Weber, 2009: 5).

Brink de, (2001: 119) nefret söylemini; “ırk, cinsiyet, cinsel yönelim veya diğer formları temelinde farklılıkları bulunan kişileri yönelik hakaret etmek ve damgalamak için benimsenen ayrımcı yakıştırmalar” olarak tanımlar.

Haber metinlerinde doğrudan ya da dolaylı olarak söz konusu gruplara yönelik nefret söylemi kullanılmakta ya da sembolik bir şiddet uygulamak suretiyle, farklılıklar ayrımlara dönüştürülememektedir. Özellikle yazılı basında haber metinlerinde sıkça göze çarpan nefret söylemi her türlü farklılığı, “haber verme” olgusu içinde aslında yermektedir. Örneğin, AIDS hastası yetişkin ya da çocuklarla ilgili yapılan haberler, kamusal yarardan ziyade kişilerin sosyal, eğitim ve iş yaşantılarını olumsuz etkileyecek içeriklere yer vermektedir. Eşcinsellik ve eşcinsel bireylere duyulan nefret ya da ayrımcılığı ifade eden *homofobi* de birçok haber metnindeki farklılaştırıcı bakış açısını göz önüne sermektedir. Farklı cinsel yönelimlerde olan LGBTT bireyler için bir ötekileştirme niteliğinde olan homofobi, yalnızca medya içeriklerinde değil, bu algıya sahip olan toplumsal süreçte de birçok mecrada kendisini göstermektedir.

Posta Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Söylem Analizi

Posta Gazetesi’nde 1 Nisan 2010 tarihinde “*BU KIZLARA İYİ BAKIN*” başlığı ile spot ve alt başlık kullanılmadan yayınlanan haber, İstanbul’da gerçekleştirilen bir fuhuş operasyonunu konu edinmiştir. Tematik çözümlemeye göre, haberde ön plana çıkan anlam yabancı uyruklu kadınlara fuhuş yatırdıkları iddia edilen telefon dinlemesine takılmamak için araba satıyormuş gibi fuhuş pazarlığı yapmaları ve söz konusu kadınların HIV taşıyıcısı olmalarıdır. Haberin başlığında iri puntolarla kullanılan “*BU KIZLARA İYİ BAKIN!*” ifadesinin haberin öznesi olan kadınları öteki kılmak adına aktif çatı ile kullanıldığı ve başlığın haber ile uyumlu olmadığı gözlenmiştir. Başlık, “*bu*

kızlar” ve *“biz*” olarak kurgulanmış, amaç bu kadınlarla beraber olan erkekleri uyarmak iken, ötekileştirmeye de neden olunmuştur. Şematik incelemeye göre, haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşmuştur. Mikro incelemenin sentaktik kısmında cümlelerin genellikle edilgen yapıda verildiği gözlenmiştir. Medya kendi ideolojik görüş ve çıkarlarına ters düşen durumları; rivayet kipi, üçüncü kişi ağzı ve edilgen çatı ile verebilmektedir. Haber içerisinde haber başlığı hariç, muhabirin açık yorumuna rastlanmazken, *“Elimizde lüks model, içinde sigara içilmemiş otomobil var. 2 günlük kire 200 dolar.”* gibi ifadeler yorumlamaksızın haberin muhabirce yorumlandığı niteliğindedir. Haberde kullanılan *“71 kadından çoğunda cinsel yolla bulaşan hastalık, ikisinde AIDS’e yol açan HIV virüsü tespit edildi”* gibi doğruluğu ispatlanamayacak yargıların kullanılması ve haberin başlığı haberin retoriğini güçlendirirken, haberde nesneliliği de ortadan kaldırmış ve HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik örtük bir nefret söylemini düşündürmüştür. Lexical yapıda kullanılan *“Eskidemirperde ülkelerinden getirdikleri kadınlara fuhuş yaptıran çete İstanbul’da çökertildi.”* cümlesindeki *“Eskidemirperde”* ifadesi ile eski SSCB ülkelerinden olan ülkelere (Bulgaristan, Macaristan, Romanya vb.) gönderme yapıldığı, fuhşun bu ülkelerle özdeşleştirildiği gibi etnik bir ötekileştirme yapıldığı düşünülmüştür. *“Doğu Bloğu”* ya da *“Sovyet Bloğu”* yerine bilinçli şekilde etki oluşturmak ve dikkat çekmek amaçlı *“Demirperde”* ifadesi seçilmiştir. Böylelikle, yabancı uyruklu hayat kadınlarının en çok nerelerden geldiğine dikkat çekilerek örtük bir nefret söylemine işaret edildiği düşünülmüştür.

Posta’da 10 Nisan 2010 tarihinde *“CAROLINE ALARMI”* başlığı ile yayınlanan haberin konusu, fuhuş yaptığı ileri sürülen Caroline isimli yabancı uyruklu kadının gözüaltına alınmasıdır ve haber konusu spotta özetlenmiştir. Başlığı ile içeriği uyumlu olmayan haberde tematik açıdan öne çıkan anlam, HIV virüsü taşıdığını bildiği iddia edilen kadının genellikle zengin erkeklerle ekmek parası için birlikte olduğunu iddia etmesidir. Şematik incelemeye göre, haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşmuştur. Sentaktik açıdan cümlelerin genelde edilgen yapıda verildiği gözlenirken, Caroline’in gözüaltına alınması alarm verici bir olay olarak

yorumlanmıştır. Ayrıca, tırnak içinde aktif çatı ile verilen; *“İstanbul’da 8 aydır fuhuş yapan Moldovya’lı Caroline’in HIV virüsü taşıdığını bile bile erkeklerle yattığı ortaya çıktı. Cinsel yolla bulaşan HIV virüsü ölümcül AIDS hastalığına yol açıyor. Caroline ile birlikte olanların hemen hastaneye gidip AIDS testi yaptırması şart...”* ifadesi muhabirin sözde yorum katmaksızın olayı yorumladığının, katılımının ve uzmanlara danışmaksızın halkı uyardığının bir göstergesidir. Lexical yapıda, haberin başlığında iri puntolarla kullanılan *“CAROLINE ALARMI”* ifadesindeki *“alarm”* sözcüğünün bir kişi ya da durum üzerinden halkı paniğe sürükleyici bir unsur olarak kullanıldığı düşünülmüştür. Caroline’in iki arkadaşının da yüzleri açık bir şekilde gereksiz bir ayrıntı olarak verildiği de gözlenmiştir. Ayrıca kullanılan *“Moldovya’lı”* ifadesi yabancı uyruklu kadınların etnik kimliğine dikkat çekip onları fuhuş ve HIV/AIDS olguları ile özdeşleştirir niteliktedir. Haber fotoğrafı (Caroline yüzü yere doğru vaziyette bir kadın polis kolunda) ve üzerindeki kısa içerikte kalın bir yazım ile kullanılan; *“Caroline sınırışı edilmek üzere emniyet binasından kadın polis eşliğinde çıkarıldı. Kadın polis, HIV virüsüne karşı plastik eldiven taktı.”* ifadesi söz konusu HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik hoş olmayan bir söylem olmakla birlikte, haberin retorliğini güçlendirmek amaçlı kullanılmıştır. AIDS’in el teması ile bulaşmayan bir hastalık oluşuna karşın, polisin eldiven takması da AIDS ile yaşayan bireylerin potansiyel birer tehlike unsuru olduğuna işaret ederken, ayrıca dezenformasyon niteliğindedir. Haber bu anlamda HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemine işaret ettiği düşünülmüştür.

Posta’da 14 Nisan 2010 tarihinde *“AIDS’Lİ HAYAT KADINI: Türk erkekleri çok cesur!”* başlığı ile spot ve alt başlık kullanılmadan yayınlanan haber, İstanbul Laleli’de düzenlenen bir fuhuş operasyonunu konu edinmiştir. Haber başlığı kısmen haberi özetler niteliktedir. Tematik çözülemeye göre haberde ön plana çıkan anlam, Moldovya’lı bir hemşire olan Nadejda Pasha’nın AIDS olduğunu bilerek ve bunu beraber olduğu erkeklere söyleyerek fuhuş yapması ve Türk erkeklerinin bu konuda çok cesur olduklarını iddia etmesidir. Bu tema, haberdeki diğer temalar üzerinde egemenlik kurmuş durumdadır. Şematik incelemeye göre, haberin durum kısmı birincil ve ikincil

tanımlayıcıların beyanlarından oluşmuştur. Haberin yorum kısmında aktif çatı ile verilen; *“Emniyette hemşirenin polise söyledikleri inanılmazdı.” “Barlarda tanıştığım erkeklerle 100-200 dolara birlikte oldum. Tüm müşterilerime de AIDS hastası olduğumu söyledim. Ama onlar ölümü hiçe sayıp benimle birlikte oluyorlardı. Vallahi çok cesurlar! Tanıştığım erkeklerin sayısını hatırlamıyorum”* gibi ifadeler, habere katılımla birlikte olumsuz bir yorumlama göstergesidir. Haberin başlığı olan *“AIDS’Lİ HAYAT KADINI: Türk erkekleri çok cesur!”* aktif cümlesi ile *“İstanbul Laleli’de polis tarafından geçen hafta sonu düzenlenen operasyonda 24 kadın gözaltına alınıp sağlık kontrolünden geçirildi. Moldovya’lı hemşire Nadejda Pasha’nın AIDS hastası olduğu tespit edildi. 6 kadında da bulaşıcı hastalık tespit edildi.”* gibi sayısal veriler içeren ifadeler haberin retoriğini güçlendirmek amaçlı kullanılmıştır. Haberde iri puntolarla kullanılan; *“AIDS’Lİ HAYAT KADINI”* ifadesi nefret söylemini akla getirirken, *“tespit edildi”* ifadesi ise bilinçli olarak etki yaratmak amaçlı kullanılmıştır. Ayrıca kullanılan *“Moldovya’lı”* ve *“hemşire”* gibi ifadelerin ise AIDS/HIV ile yaşayan bireylerin etnik ve sosyal kimliklerine gönderme niteliğinde olduğu düşünülmüştür.

Gazetede 5 Mayıs 2010 tarihinde *“‘AZRA’ ”YLA YATAN YANDI”* başlığı ile verilen haberin konusu, İzmir’de işlenen seri cinayetler ile kurbanlardan birinin bir travesti bir birey oluşudur. Haberde spot ve alt başlık kullanılmazken, başlık ile haber uyumsuz ve olayı özetlemekten uzaktır. Tematik açıdan haberde öne çıkan anlam, AZRA takma adını kullanan Mustafa Has (28) adlı travesti bireyin AIDS olduğunu bilerek tedavi olmayışı ve Hamdi Ayri (27) isimli kişi tarafından öldürülüşüdür. Bu tema, haberin Hamdi Ayri tarafından öldürülen bankacı Esra Yaşar (27) ve Selen Yayla (22)’yi öldürmesi temasının üzerinde AIDS olan bir travestinin öldürülmesi sebebiyle egemenlik kurmuştur. Şematik incelemeye göre, haberin durum kısmını ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgiler oluştururken, yorum kısmını travesti bir birey olan Mustafa Has’ın çocukken verem geçirdiği, aslında elektrikçi olduğu ama fuhuş yaptığı gibi gereksiz detaylar oluşturmuştur. *“Yetkililer Mustafa Has ile ilişkiye girenleri şöyle uyardı: “Hiç vakit kaybetmeden en yakın bir hastaneye gidip test yaptırarak HIV virüsü bulaşıp bulaşmadığını öğrenin.”* gibi tırnak içinde kullanılan uzmanların uyarısını içeren

ifadeler habere katılım niteliğindedir. Sentaktik açıdan cümlelerin genelde aktif çatı ve edilgen yapıda kullanıldığı gözlenmiştir. Başlıktaki iri punto kullanımı haberin öznesi aleyhinde bir yanlılık taşıırken, “*Yatan yandı*” deyimini mecaz anlamda haberin retorliğini güçlendirmek amaçlı kullanılmıştır. Lexical yapıda kullanılan “*Azra*” isminin tırnak içinde yazımı söz konusu isim ve dolayısıyla bireyi ölüm meleği “*Azrail*” ile özdeşleştirir niteliktedir. Haberin, HIV/AIDS ile yaşayan bireyler kadar, LGBTT bireylere yönelik örtük bir nefret söylemine işaret ettiği düşünülmüştür.

Posta’da 5 Haziran 2010 tarihinde “*AIDS DÜNYA KUPASI*” başlığı ile yayınlanan haberin konusu, 2010 Dünya Kupası’dır. Spot ve alt başlığın kullanılmadığı haberde tematik açıdan ön plana çıkan anlam, Dünya Kupası’nın dünyada en çok AIDS ile yaşayan bireylerin bulunduğu Güney Afrika’da düzenlenecek olması ve ülkedeki fahişelerin yarısının AIDS ile yaşamasıyla beraber, ülkeye başka fahişelerin de geleceği endişesidir. Bu tema diğer temalar üzerinde egemenlik kurmuştur. Başlığın mecaz anlamda haber ile uyumlu olması amaçlanmıştır. Şematik incelemeye göre, haberin durum kısmını ikincil tanımlayıcıların konuyla ilgili beyanları oluşturmuştur. “*Dünya çapında yapılan istatistikler, en çok AIDS hastası bulunan ülkenin Güney Afrika olduğunu ortaya çıkarmıştı.*” gibi tırnak içinde aktif çatı ile verilen ifadeler, muhabirin yorum katmaksızın olayı yorumladığının göstergesidir. Sentaktik açıdan haberde fahişelerin Dünya Kupası nedeniyle kente gelecek olması, muhabir tarafından “akın etmek” olarak yorumlanmış ve bu durum söz konusu bireyler aleyhinde bir yanlılık teşkil etmiştir. “*Ülkedeki fahişelerin yüzde 50’sinin ölümcül AIDS hastalığına yol açan HIV virüsü taşıdığı öne sürülüyordu*”, “*Kupa nedeniyle 2.2 milyon turist beklediği kente 100 bin fahişenin akın edeceği öne sürüldü*” gibi sayısal verilerle desteklenen ifadeler ise haberin retorliğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Haberin başlığında iri puntolarla kullanılan “*AIDS DÜNYA KUPASI*” ifadesinin Dünya Kupası’na farklı bir anlam yüklediği ve HIV/AIDS ile yaşayan bireyleri ötekileştirdiği gözlenmiştir.

Posta Gazetesi’nde 1 Ekim 2010 tarihinde “*AIDS’Lİ KANA 948 BİN TL*” başlığı ile yayınlanan haberin konusu ise, AIDS ile yaşayan bir çocuğun hukuki mücadelesinin sonucudur ve spot ile özetlenmiştir. Haber başlığı haberi kısaca özetlemiş ve haberle

mecaz anlamda uyumlu durumdadır. Tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, 1996 yılında Kızılay tarafından AIDS bulunduran kan verilen Y.O.'nun ailesinin Sağlık Bakanlığı aleyhinde açtığı davadan sonuç alamayınca AİHM'e başvurması ve AİHM'in Türkiye'yi olay sebebiyle 948 bin tl tazminat ödemeye mahkum etmesidir. Haberin surum kısmı muhabirce birincil tanımlayıcıymış gibi tırnak içinde *“AİHM'in tazminat ödemeye mahkum ettiği Türkiye, geçen hafta aileye 948 bin Tl verdi...”* ifadesi muhabirin katılımcı yorumunun da göstergesidir. Sentaktik anlamda, cümlelerin genelde aktif çatı ile verildiği gözlenmiştir. Haberin başlığı olan ve iri puntolarla yazılan *“AIDS'Lİ KANA 948 BİN TL”* cümlesi haberin retoriğini güçlendirmek anlamında kullanılırken, haberde kullanılan *“AIDS'Lİ KAN”* ifadesinin HIV/AIDS ile yaşayan bireyler aleyhinde bir tutuma işaret ettiği gözlenmiştir. Resmi kaynak gösterilmeksizin kullanılan *“İzmir'de 1996'da dünyaya gelen Y.O.'nun doğduğu gün Kızılay tarafından AIDS'li kan verilmişti.”* ifadesinin Kızılay'ı HIV bulunduran kan veren bir kurum gibi göstermek suretiyle söz konusu kurum ve HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik örtük nefret söylemine işaret ettiği düşünülmüştür.

17 Kasım 2010 tarihinde Posta'da *“MANKEN OLMAK İÇİN GELİYORLAR”* başlığı ile yayınlanan haberin konusu, İstanbul'da düzenlenen bir fuhuş operasyonu iken tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, yurtdışından manken olmak bahanesiyle geldikleri iddia edilen kadınların hayat kadınlığı yaptığı ve aralarında doktor vb. meslek gruplarından eğitilmiş oldukları iddia edilen kadınlarında da bulunmasıdır. Haber spotta özetlenmemiştir. Şematik açıdan haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcıların beyanlarından oluşurken, haberin iri puntolar kullanılarak atılan başlığı muhabirin başlı başına yorumunun göstergesidir. Sentaktik açıdan haberde kullanılan cümlelerin edilgen yapıda verildiği gözlenirken, lexical yapıda haberde kullanılan *“mankenlik”* ifadesinin bilinçli bir şekilde kullanılarak mankenlik mesleği üzerinden örtük şekilde fuhuşa işaret edildiği düşünülmüştür. Haberin söz konusu mesleği kullanarak fuhuş yaptıkları iddia edilen kadınlara yönelik nefret söylemi içerdiği düşünülürken, resmi kaynak gösterilmeksizin kullanılan *“600 kadında AIDS tespit edildi”* gibi sayısal içerikli ifadelerin de haberin retoriğini güçlendirmek için kullanıldığı düşünülmüştür.

28 Kasım 2010 tarihinde gazetede *“Bu kadınla ilişkiye giren yandı”* başlığı ile alt başlık ve spot kullanmadan yayınlanan haberin konusu, Adana’da düzenlenen bir fuhuş operasyonudur. Başlığın mecaz anlamda haberle uyuşması amaçlanırken, tematik açıdan haberde öne çıkan anlam, operasyonda gözü altına alınan Leyla Ağırağaç isimli kadının AIDS ile yaşamasıdır. Haberin durum kısmı, ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşmaktadır. *“Adana polisi, fuhuş ve fuhşa aracılık yaptığı iddiasıyla 15 gün önce Leyla Ağırağaç’ı göz altına aldı.”*, *“Sağlık kontrolünden geçirilen Leyla Ağırağaç’ın HIV virüsü taşıdığı belirlendi.”* ve *“Polis, Leyla Ağırağaç ile cinsel ilişkiye girdiğini belirlediği kişilere ulaşmaya ve hastaneye gitmeleri için uyardıya başladı.”* gibi tırnak içinde verilen ifadeler, muhabirin yorum katmaksızın olayı yorumladığının göstergesidir. Haberde cümlelerin genelde aktif çatı ile verildiği gözlenirken, bu durum habere katılım anlamı teşkil etmiştir. Lexical yapıda, haberde kullanılan *“bu kadın”* ifadesinin bilinçli olarak hayat kadınlarını ötekileştirmek ve haberi *“biz”* ve *“onlar”* olarak kurgulamak için kullanıldığı düşünülmüştür. Başlıkta kullanılan, *“yatan yandı”* ifadesinin mecaz anlamda haberin retoriğini güçlendirmek için kullanıldığı ve HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemine işaret ettiği düşünülmüştür.

Posta’da 26 Şubat 2011 tarihinde *“Fahişelik yapan ablası AIDS’li”* başlığı ile spot ve alt başlık olmaksızın yayınlanan haberin konusu, ABD’li şarkıcı Mariah Carey’in (42) ablasının fahişelik yapması ve AIDS oluşudur. Başlık ile haber ana metni özetlenmiştir. Haberde tematik açıdan ön plana çıkan anlam ise, Carey’in ablası Alison Carey Scott’a (49) yardım etmediğinin iddia edilmesidir. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmını muhabirin birincil tanımlayıcıymış gibi olan yorumları oluşturmaktadır. Dolayısıyla, tırnak içinde verilen, *“Amerikalı şarkıcı Mariah Carey dünyanın en zengin kadın yıldızları arasında 6.sırada yer alıyor.”* *“Ama Mariah Carey’in balası Alison Carey Scott’a hiç faydası yok.”* gibi ifadeler muhabirin açık yorumları niteliğindedir. *“Mariah Carey’in serveti 250 milyon dolar (399 milyon). Şarkıcı doğmamış ikizleri için milyonlarca dolarlık alışveriş yapıyor. Abla Carey, internette Denise takma adıyla müşteri bulup saati 240 dolara (399 lira) fuhuş yapıyor”* gibi ifadeler haberin retoriğini güçlendirmek amaçlı kullanılırken, ayrıca olay bizzat

görülyor gibi anlatılmıştır. Haberin başlığında kullanılan “*fahişelik yapan*” ve “*AIDS’li*” ifadelerinin HIV/AIDS ile yaşayan bireyler ve hayat kadınlarına yönelik nefret söylemine işaret ettiği düşünülmüştür.

Posta Gazetesi’nde 20 Mart 2011 tarihinde “*HIV virüsü taşıyor erkeklerle yatıyor*” başlığı ile yayınlanan haberin konusu, Adana’da düzenlenen bir fuhuş operasyonu iken tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, daha önce de fuhuştan göz altına alınıp tutuklanan ve tahliye olduktan sonra tedavi gördüğü hastanedeki tedavisini yarım bırakıp tekrar fuhuşa başladığı iddia edilen Leyla A.’nın HIV taşıyıcısı olması ve tekrar gözaltına alınmasıdır. Haberde spot ve alt başlık kullanılmamıştır. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşmuştur. Haberin başlığı muhabirin bariz yorumu niteliğinde iken, tırnak içinde olayın durum kısmını anlatan beyanlarında muhabirin olayı yorum katmaksızın yorumladığının göstergesidir. Sentaktik incelemeye göre, Leyla A.’nın göz altına alınması muhabir tarafından yakalanma olarak yorumlanırken, haberdeki cümlelerin habere katılım ifade eden aktif çatıda kurulduğu gözlenmiştir. Haberde Leyla A.’nın “*Günde 4 erkekle yatıyorum.*” beyanı ve “*Son 1 ayda 150 erkekle birlikte olan Leyla A. şikayet olmadığı için serbest bırakıldı*” gibi ifadeler haberin retorliğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Haberdeki bazı içerikler ile başlık olan “*HIV virüsü taşıyor erkeklerle yatıyor*” cümlesinin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemine işaret ettiği gözlenmiştir.

25 Mayıs 2011 tarihinde gazetede “*Eşcinsel kuryenin ricası: AIDS’li olduğumu sevgilime söylemeyin*” başlığı ile yayınlanan haber, İstanbul narkotik polisinin düzenlediği bir baskını konu edinmiştir. Haberde spot ve alt başlık kullanılmamıştır, başlık ise haberi kısmen özetler niteliktedir. Tematik açıdan haberde öne çıkan anlam, Brezilya’dan gelen iki kuryenin Hollanda’ya kokain götüreceği ihbarı üzerine harekete geçen polisin Nijerya asıllı iki Hollanda vatandaşı olan Jerry Benito D. (38) ve Romeo Kenneth G.(47)’yi gözaltına alması ve midelerine kokaine rastlanmasıdır. Ama haberde bu iki kurye olduğu iddia edilen kişinin eşcinsel olduğu ve Jerry Benito D.’nin HIV taşıyıcısı oluşunun sevgilisine söylenmemesini istemesi haberin diğer tüm temaları

üzerinde egemenlik kurmuş ve haberin başlığına da yansımıştır. Şematik incelemeye göre, haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşurken, haberin başlığı ile, “*AIDS’e yol açan HIV virüsü taşıdığı da ortaya çıkan Jerry Benito D.’nin polise; Biz eşcinseliz, benim virüs taşıdığımı lütfen sevgilime söylemeyin*” gibi ifadeler muhabirin tırnak içinde de verse örtük yorumu niteliğindedir. “*Hastaneye götürülen iki kuryenin midesinden kapsüller içinde toplam 2 kilo 200 gram kokain çıkarıldı*” gibi ifadeler de haberin retorliğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Haberin içeriğinde Jerry Benito D.’nin AIDS hastası değil, HIV taşıyıcısı olduğu belirtilirken, başlık “*Eşcinsel kurye*” şeklinde atılmış ve bu kelime ile birlikte içerikteki “*AIDS’li*” ifadesinin bilinçli olarak kullanıldığı düşünülmüştür. Ayrıca haber içerikleri ile HIV/AIDS ayrımının yapılmaması nedeniyle hem dezenformasyon niteliğinde olmuş, hem de HIV/AIDS ile yaşayan bireyler kadar LGBTT bireylere yönelik de bir nefret söylemine işaret eder nitelikte varsayılmıştır.

Posta’da 26 Mayıs 2011 tarihinde “*SERİ KATİL ‘AKILLI’ ÇIKTI*” başlığı ile yayınlanan haberin konusu, bir seri cinayet sanığı olduğu iddia edilen kişiye akli denge testinin uygulanmasıdır. Haberde spot ve alt başlık kullanılmazken, tematik açıdan ön plana çıkan anlam, İzmir’de geçen yıl biri bankacı, biri öğrenci biri de travesti bir birey olan üç kadını öldürdüğü iddia edilen Hamdi Ayri’ye (27), avukatının talebiyle akli denge testi yapılması ve sonucunda akli dengesinde bir problem olmadığını belirlenmesidir. Haber, iri puntolu başlığı ile ana metni kısaca özetlemiştir. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcılardan olaya ilişkin alınan bilgilerden oluşurken, haberin başlığı muhabirin yorumu niteliğindedir ve aktif çatısı ile habere katılımı ifade etmektedir. Lexical yapıda öldürülen travesti birey Mustafa Has’tan takma ismi olan ‘*AZRA*’yı tırnak içine alarak bahsetmek, söz konusu kullanımın ismi ölüm meleği Azrail ile bağdaştırmak için seçildiği düşünülmüştür. Bu yüzden haberin, HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik örtük bir nefret söylemine işaret ettiği düşünülmüştür.

Gazetede 1 Haziran 2011 tarihinde “*Yine Şanlıurfa Yine AIDS’li Kan*” başlığı ile yayınlanan haber bir çocuğa hastanede verilen ve HIV bulunduran kan verilmesini konu

edinmiş ve spot ile alt başlık kullanmamıştır. Tematik açıdan ön plana çıkan anlam HIV bulunan kan verilmesi olayının Şanlıurfa’da ikinci kez yaşanmasıdır. Bu tema HIV bulduran kan verilen çocuk ve ailesinin sosyal sorunlar vb. temalar üzerinde egemen olmuş ve haber olayın tekerrüriyeti üzerine kurgulanmıştır. Bşlık haberle uyumludur. Sentaktik incelemeye göre, cümlelerin –miş’li geçmiş zaman ile kurulduğu ve haberin öyküselleştirildiği gözlenmiştir. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmını muhabirin birincil tanımlayıcıymış gibi aktardığı bilgiler oluştururken, haber başlığı da göz önünde bulundurulduğunda muhabirin yorum katmaksızın olayı yorumladığı açıkça ortadadır. Haberde kullanılan, “*Şanlıurfa Doğum Hastanesi’nde 1996’da Kızılay’dan alınan kanla AIDS’e yakalanan Müzeyyen Işıkgöz ve kızı ölmüştü. Aile 110 bin tl tazminat kazanmıştı.*” gibi ifadeler haberin retorliğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Lexical yapıda kullanılan yine...yine ikilemesinin söz konusu kurum olan Kızılay ile hastaneyi AIDS’e sebep olan kan veren bir kurum gibi simgeleştirmek için bilinçli olarak seçildiği düşünülürken, yine kullanılan “*AIDS’li kan*” ifadesinin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemine işaret ettiği de düşünülmüştür.

7 Haziran 2011 tarihinde Posta’da “*Grup seks fantezisinde AIDS şoku*” başlığı ile yayınlanan haberin konusu Antalya’da düzenlenen bir fuhuş operasyonu iken, tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, fuhuş çetesi olduğu ileri sürülen çetenin polisin takibinden kurtulmak için açık denizde grup seks partileri düzenlediği iddiasıdır. Haberde spot ve alt başlık kullanılmazken, başlığı haberi özetlemekten öyküsel dili ile uzaktır. Şematik incelemeye göre, haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşurken, haberin başlığı da söz konusu bilgiler gibi muhabirin yorumu niteliğindedir. Cümlelerin –miş’li geçmiş zaman ile öyküsel bir dille kurulduğu gözlenmiştir. Tırnak içinde verilen “*Ukraynalı Svetlana 24 yaşında.*” ve “*Fuhuş yaptığı iddiasıyla gözaltına alınan 25 yabancı uyruklu kadından Ukraynalı Svetiena K’da (26) HIV virüsü (AIDS’e yol açan virüs) çıktı.*” gibi ifadeler, haberin retorliğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Bunun yanı sıra haberde operasyonun adı olarak bahsedilen ‘*Bati Hattu*’ ifadesinin de yine haberin retorliğini güçlendirmek maksadıyla yabancı uyruklu hayat kadınlarına yönelik bir ifade olarak ve onlar aleyhinde editoryal bir yanlılığa işaret

etmek için kullanıldığı gözlenmiştir. Aynı şekilde haber içeriğinde sıkça Swetiena K'nın memleketi olan Ukrayna'dan bahsedilerek, söz konusu ülkeye de dikkat çekilmiştir. Haber başında kullanılan “*AIDS şoku*” ifadesinin halkı panik, korku ve telaşa sürükleyici nitelikte olduğundan haberin HIV/AIDS ile yaşayan bireyler aleyhinde bir tutuma işaret ettiği gözlenmiştir.

10 Haziran 2011 tarihinde gazetede “*AIDS’li memurlar primi fuhuşta yemiş*” başlığı ile yayınlanan haberin konusu, bir Afrika ülkesi olan Malavi’de HIV ile yaşayan memurlara ödenen primdir. Spot ve alt başlık olmayan haberin öyküsel dilde verilen başlığı haberi kısaca özetlemiştir. Tematik incelemeye göre ön plana çıkan anlam, Malavi’de HIV taşıyan memurlara her ay verilen primin içki ve fuhuşta yendiğinin tespiti ile bu uygulamaya son verilmesidir. Ama haberde, memurların HIV taşımalarına karşın hala fuhuş yapmaya devam ettikleri iddiası, haberdeki diğer temalar üzerinde egemenlik kurmuş durumdadır. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcıların konu ile ilgili beyanlarından oluşurken, haberin başlığı muhabirin açık yorumu niteliğindedir. “*13 milyon nüfuslu ülkenin yüzde 14’ünün HIV taşıdığı Malavi’de 170 bin memur var ve ayda 100 dolar kazanıyorlar. Hükümet HIV’li memurlara prim yerine her ay 35 dolar değerinde kumanya dağıtacak*” gibi ifadeler haberin retoriğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Başlıkta kullanılan “*AIDS’li memur*” ve HIV taşıyıcısı yerine kullanılan “*HIV’li*” ifadelerinin HIV/AIDS ile yaşayan bireylerle yönelik nefret söylemine ve haberde dezenformasyona işaret ettiği düşünülmüştür. Çünkü her HIV taşıyıcısı AIDS olmayabilmektedir. Haberlerde de bu ayrımın belirtilmesinde fayda vardır.

Posta’da 15 Ağustos 2011 tarihinde “*AIDS ALARMI*” başlığı ile yayınlanan haber, UNAIDS’in Avrupa ve Orta Asya direktörü Dr. Denise Broun’un Türkiye’deki AIDS verilerine ilişkin açıklamalarını konu edinmiştir. Haberde spot ve alt başlık kullanılmamıştır. Haber başlığı haberi mecaz dille özetlerken, Dijk’a göre başlıkta iri punto kullanılması aleyhte editoryal bir yanlılığın göstergesidir. Tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, Dr. Broun’un Türkiye’de AIDS vakalarının artış ve nedenleri ile Türkiye’yi acil olarak önlem almaya çağırmasıdır. Bu tema AIDS ve Türkiye’ye ilişkin

temel sağlık verileri temasının üzerinde egemenlik kurarak öne çıkarılmıştır. Şematik açıdan haberin durum kısmı birincil tanımlayıcı olan Dr. Broun'un beyanlarından oluşurken, muhabirin aktif çatı ile kurduğu cümleler, Dr. Broun'un görüş ve beyanlarına katılım niteliğindedir. Bu anlamda haberin başlığı da muhabirin yorumu doğrultusunda atılmış denebilir. Dr. Broun'un aktardığı, *“Türkiye’de HIV virüsü taşıyan insan sayısı tam olarak bilinmiyor. 3 bin ile 10 bin arasında olabileceğini tahmin ediyoruz. Şu anda 2 bin kişi AIDS tedavisi görüyor.” diye konuştu.*” gibi sayısal veri destekli ifadeleri haberin retorliğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Haberde kullanılan *“Türkiye’deki AIDS’liler”* ve başlıktaki *“ALARM”* kelimelerinin, HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemine işaret ettiği ve toplumu korku, panik ve endişeye sevk edebilecek nitelikte olduğu düşünülmüştür.

3 Kasım 2011 tarihinde gazetede *“ERKEKLERE AIDS BULAŞTIRAN KADINA 30 YIL HAPİS”* başlığı ile yayınlanan haberin konusu, Adana’da düzenlenen bir fuhuş operasyonudur. Tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, operasyonda göz altına alınan Leyla A. (22) isimli kadının HIV taşıyıcısı olması ve hastalığını bilerek geçimini sağlamak için fuhuş yaptığının iddia etmesiyle birlikte, savcılık tarafından kasten adam öldüremeye teşebbüsten hakkında 30 yıl hapis cezası istenmesidir. Bu tema, haberin başlığına da yansımış ve haberdeki diğer temalar üzerinde egemenlik kurmuştur. Alt başlık ve spot kullanılmazken, başlıkta kullanılan iri puntoların da haberin öznesi olan birey aleyhinde bir editoryal yanlılığa işaret ettiği ve haberi kısmen özetlediği düşünülmüştür. Şematik incelemeye göre haberin durum kısmı, birincil tanımlayıcı olan Leyla A.’nın beyanları ile konu ile ilgili ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşmuştur. Haberın başlığının, muhabirin doğrudan yorumu niteliğinde olduğu gözlenmiştir. Haberde kullanılan *“Savcı, Leyla A. için ‘kasten adam öldürmeye teşebbüsten’ 30 yıl hapis istedi.”* ifadesinin ve savcının gerekçesinin tırnak içinde kullanımının söz konusu cezaya ibretlikmiş gibi dikkat çekmek ve haberin retorliğini güçlendirmek için kullanıldığı gözlenmiştir. Haberın başlığı olan *“ERKEKLERE AIDS BULAŞTIRAN KADINA 30 YIL HAPİS”* cümlesindeki kelimelerin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemini işaret ettiği düşünülmüştür. Haberde söz

konusu kadının AIDS hastası değil HIV taşıyıcısı olduğu belirtilirken, HIV/AIDS ayrımı yapılmamış ve dezenformasyona da sebep olunmuştur. Çünkü her HIV taşıyıcısı AIDS olmayabilmektedir.

Posta Gazetesi'nde 2 Aralık 2011 tarihinde "*Kültür Bakanı Seks Fuarında*" başlığı ile yayımlanan haber, 1 Aralık Dünya AIDS Günü nedeniyle Fransa'nın başkenti Paris'te düzenlenen bir seks fuarını konu edinmiş ve spot ile alt başlık kullanmamıştır. Ama tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, düzenlenen seks fuarı değil, eşcinsel olduğunu açıkladığı iddia edilen Fransa Kültür Bakanı Frederic Mitterand'ın bu fuara katılması ve fuardaki seks oyuncakları ile ilgilenmesidir. Başlık haber ile uyumsuzdur. Şematik açıdan haberin durum kısmı muhabirin fuar ile ilgili edindiği bilgilerden oluşurken, bu durum ayrıca muhabirin yorumu niteliğindedir de. Haberde kullanılan, "*2010'da 1 milyon 800 bin kişi AIDS sebebiyle öldü.*" ifadesi ile haber fotoğrafı olan bakanın seks oyuncaklarından birini yüzünde denerken verildiği görseli haberi hem magazinleştirmiş, hem de haberin retorliğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Haberde bakanın cinsel kimliğine dikkat çekilmiş ve LGBTT bireylerin AIDS olgusu ile ilişkilerine gönderme yapıldığı düşünülmüştür. Haberin HIV/AIDS ile yaşayan bireyler kadar, LGBTT bireyler için de örtük bir nefret söylemine işaret ettiği düşünülmüştür.

Gazetede 10 Şubat 2012 tarihinde "*SAVUNMAYA BAK!*" başlığı ile yayımlanan haberin konusu, Kızılay Genel Başkan Vekili Ahmet Lütfi Akar'ın Kızılay'ın AIDS'e sebep olan kan verdiği iddiasına ilişkin açıklamalarıdır. Başlık haberi özetlemekten uzaktır. Alt başlık ve spot kullanılmayan haberde tematik açıdan ön plana çıkan anlam, Akar'ın İstanbul'da farklı hastanelerde tedavi gören 3 hastaya Kızılay'dan alınan kanla AIDS bulaştığının belirlendiği iddiaları üzerine konuyla ilgili açıklama yapmasıdır. Şematik açıdan haberin durum kısmı birincil tanımlayıcı olan Akar'ın beyanlarından oluşmaktadır. Tırnak içinde verilen, "*Söz konusu kan Kızılay'ın kanı değil toplumumuzun kanıdır. Bu kanı Kızılay üretmedi, dolayısıyla hastalık bulaştırmadı. Kızılay bu kanı bir ihtiyaç sahibine ulaştırmak için toplumumuzdan sadece emanet aldı.*" şeklindeki bilgiler muhabirin olayı yorum katmaksızın yorumladığının göstergesidir. Haber başlığında iri punto kullanımının haberin öznesine yönelik aleyhte

bir editoryal yanlılığı işaret ettiği gözlenirken, aktif çatı ile “*SAVUNMAYA BAK!*” şeklinde kurulan cümlenin haberin retorliğini güçlendirmek için kullanıldığı da gözlenmiştir. Haber bir kuruma (KIZILAY) yönelik nefret söylemine işaret ederken, söz konusu kurum ile HIV/AIDS arasında bir ilişki kurulduğu, Kızılay’ın AIDS’e sebep olan kan veren bir kurum olarak simgeleştirildiği düşünülmüştür.

23 Şubat 2012 tarihinde gazetede “*HIV Virüsü Paniği*” başlığı ile yayınlanan haberin konusu aslında bir trafik kazasıdır. Başlık haberi özetlememektedir. Tematik açıdan haberde ön plana çıkan anlam, kız arkadaşıyla gezmeye çıkan ve kaza yapıp hayatını kaybettikten sonra kendisine uygulanan testlerde önce HIV taşıdığı sonra ise kanında HIV’e rastlanmadığı belirtilen İbrahim Taşlı’nın (22) organlarının bağışlanamadığıdır. Spot ve alt başlık kullanılmayan haberin durum kısmı ikincil tanımlayıcılardan alınan bilgilerden oluşurken, muhabirin açık yorumuna rastlanmamıştır. Sentaktik incelemeye göre, haberde edilgen cümle yapısının kullanıldığı gözlenmiştir. Haberde kullanılan, “*Kan örneği kesin sonuç için Ankara’ya gönderildi. Kazadan sonra gençle temas eden sağlık ekibi, itfaiyeci ve polislerden oluşan 22 kişiden kan alınıp incelendi.*” ifadesinin haberin retorliğini güçlendirmek amaçlı kullanıldığı gözlenmiştir. Fakat, HIV/AIDS’in el teması ile bulaşmaması durumu, söz konusu verilerin dezenformasyon niteliğinde olduğunu göstermiştir. Haber içeriğinde ve başlıkta kullanılan “*panik*” kelimesinin toplumu panik, korku ve endişeye sevk edici bir nitelikte olduğu gözlenirken, haberin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik örtük bir nefret söylemine işaret ettiği düşünülmüştür.

Sonuç ve Öneriler

Yapılan incelemede Posta Gazetesi’nde 1 Nisan 2010 ile 1 Nisan 2012 tarihleri arasında yayınlanan ve içerisinde HIV/AIDS kelimeleri geçen toplam 92 haberden 20 tanesinin nefret söylemini içerdiği ve öne çıkardığı varsayılmıştır. Çalışmanın sonucu olarak Posta Gazetesi örneğinden hareketle, bazı Türk yazılı basın organlarının bazılarının haberlerinde nefret söyleminin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik uygulandığı söylenebilmektedir. Posta Gazetesi’nde yayınlanan ve nefret söylemi içeren

haberler genellikle fuhuş ile Türkiye'deki "AIDS skandallarını" konu edinmiştir. Gazetede nefret söyleminin özellikle HIV/AIDS ile yaşayan hayat kadınları, LGBTT bireyler ve geçtiğimiz yıllarda HIV virüsü olan kan verdiği iddialarıyla gündeme gelen Kızılay ve Şanlıurfa Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne yönelik üretildiği gözlenmiştir. Söz konusu kurumların HIV/AIDS'e sebep olan kan veren birer kurum gibi simgeleştirme yoluyla nefret söylemine maruz bırakıldığı düşünülmüştür. Ayrıca gazetede, yabancı uyruklu hayat kadınlarına yönelik nefret söyleminin de söz konusu bireyler ile meslek ve etnik kimliklerini damgalama yoluyla üretildiği gözlenmiştir. Haberlerde sıkça "HIV'li" ve "AIDS'li" gibi nefret söylemini çağrıştıran ifade şekillerine yer verilirken, muhabirlerin yorumları haberlerde büyük ölçüde kendilerine yer bulmuştur. Haber başlıklarının genellikle haberler ile uyumlu olmadığı gözlenirken, başlıkların abartılı ve çoğunlukla mecaz bir dil ile verdiliği de gözlenmiştir. Bunun yanı sıra haberlerin çoğunda HIV/AIDS ayırımının yapılmaması da dezenformasyon niteliğindedir.

Neticede, Posta Gazetesi'nde içerisinde HIV/AIDS kelimeleri geçen toplam 151 içeriğin çoğunu HIV/AIDS ile ilgili olumlu yönde yapılan sağlık içerikli haberler ve HIV/AIDS bulaşını daha fazla taşıdıkları varsayılan LGBTT bireylerin hak, özgürlük, gösteri, yürüyüş, protesto, LGBTT bireylerin hak ve özgürlüklerine ilişkin yasal, ulusal ve uluslararası faaliyetler vb gibi konular oluşturduğundan söz konusu gazetede yayınlanan 92 haberden, Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi ışığında incelenen 20 haberin nefret söylemi içerdiği varsayımı azımsanmamalıdır. Çünkü nefret ya da nefret söylemi az ya da çok birşey değildir ve tehlikelidir. Bir medya organında yayınlanan haberlerden az ya da çok sayıda haberde nefret söyleminin mevcut olması onu nefret söylemi içerikli haber yapan bir kurum olarak yaftalamaya sebep olmayabilir. Fakat buna karşın yalnızca birkaç haberde bile nefret söylemi içeriklerinin göze çarpması bile söz konusu kurumları sosyal sorumluluk ile tarafsızlık durumlarından uzaklaştırmaya sebep olabilir.

Yapılan bu inceleme de göstermiştir ki, az ya da çok ne ölçüde olursa olsun, tüm yazılı basın organlarında olmasa da, popüler basın arasında en çok satan gazete olduğu

varsayılan Posta Gazetesi'nde yayınlanan özellikle üçüncü sayfa haberlerinin çoğunda nefret söylemi içerikleri magazinelleşen bir dil ile göze çarpmaktadır. Bu durum, gazetenin HIV/AIDS ile yaşayan bireylere, kadınlara ve LGBTT bireylere yönelik tutumunun anlaşılması konusunda önemlidir. Çalışmada incelenen birçok haber metninde atılan “AZRA'YLA YATAN YANDI“, “AIDS'li memurlar primi fuhuşta yemiş“, “Kültür Bakanı Seks Fuarı'nda“, “AIDS'Lİ HAYAT KADINI: Türk erkekleri çok cesur!“, “BU KIZLARA İYİ BAKIN” ve “HIV virüsü taşıyor erkeklerle yatıyor” gibi başlıklar mecazi bir dil ile yine magazinelleştirilerek verilse de, HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik açık nefret söylemine işaret etmiştir. Bunla birlikte söz konusu gazetenin nefret söylemini yaratan ve yaygın tek kurum gibi anlaşılması da gerekmektedir. Çünkü gazetenin söz konusu bireyleri haberleştirmeyerek onları yok sayma yoluna gitmediği, fakat buna karşın iki yıllık bir periyotta (1 Nisan 2010-1 Nisan 2012) az olmayan bir sayıda nefret söylemi içeren habere yer verdiği düşünülmüştür.

Sonuç olarak, sosyal sorumluluğun gereği olarak haber verme görevi olan yazılı basın, kendi ideolojisi çerçevesinde HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi üretip yayarak yarattığı iletişimsel gerçekliği gücü ile toplumu manipüle ettiği söylenebilmektedir. Muhabir ve sahiplik yapısı sosyal fayda için HIV/AIDS ile yaşayan bireylere yönelik nefret söylemi üretmek ve yaymak yerine asıl misyonu olan haber verme/bilgilendirme işini yapmalıdır. Çünkü toplum neredeyse medya ne verir ise onu çoğu kez sorgulamaksızın alabilmekte ve medyanın gerçekliğini kendi gerçekliği olarak kabul edebilmektedir. Tüm yazılı basın organları gibi Türkiye'nin en çok okunan gazetelerinden biri olan Posta Gazetesi de, topluma kendi ideolojik görüşlerini yani alması hedeflenen değil, vermesi gerekeni vermelidir. Ayrıca, tüm yazılı ve görsel basın organları gibi Posta Gazetesi'nin de toplumdan aldığı güç ile farklılıklarla ayrıştırma yapmaması, ideolojik, etnik ya da cinsel farklılıkları eylemsel pratiklere döktürmek ve toplumu ayrıştırmak yerine; farklılıkları benzeştirerek toplumun her kesiminden bireyi ortak çatılar altında toplamaya yardımcı bir rol üstlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ADAK, Nurşen (2010). *Çağın Vebası AIDS: HIV/AIDS'e İlişkin Damgalama ve Ayrımcılık*, ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar, Sayı: 3 (2), s.1-15.
- AIDS REHBERİ, (2009). *AIDS Gönüllü Test ve Danışmanlık Merkezleri Açıldı!*, www.aidsrehberi.com.(Erişim Tarihi: 20.03.2012).
- ALEMDAR, Korkmaz., ERDOĞAN, İrfan. (2010). *Öteki Kuram: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*, Ankara, Erk Yayınları.
- ANDERSON, R.M. & May R.M. (1998). *Epidemiological parameters of HIV transmission*, Nature, Jun 9; 333 (6173): 514-9., www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/3374601, (Erişim Tarihi; 08.07.2012)
- BRINK, David (2001). *Millian Principles, Freedom of Expression and Hate Speech*, Legal Theory 7, s.119–157, Cambridge University Press, www.article19.org/data/files/pdfs/analysis/kenya-commentary-on-the-regulation-of-hate-speech-.pdf, Cambridge, (Erişim Tarihi: 16.02.2014).
- CNN TURK, (2012). *Obama AIDS İle Mücadele Koordinatörü Atadı*, www.cnnturk.com. (Erişim Tarihi: 19.03.2012).
- CONNELL, Raewyn (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, Toplum, Kişi ve Cinsel Politika, (Çev. Cem Soydemir), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- CURRAN, Walter (1983). *AIDS-two years later*, New Engl. J. Med. Pg.609-611.
- ÇOBAN, Barış (2007). *Kitle İletişim Sürecinde Toplumsal Gerçeklik ve İktidarın Kurgusu*, Medya Okuryazarlığı (Ed. N. Türkoğlu, M. C. Şimşek), İstanbul, Kalemus Y.
- DUYAN, Veli (2001). *HIV ve AIDS'e ilişkin Damgalanma ve Sosyal Destek*, Sağlık ve Toplum, Sayı: 1 (11), s.3-11.

Türk yazılı basınının hiv/aids haberlerindeki...

- DUYAN, Veli (2004). *HIV/AIDS Hastalığının Sosyal Boyutu*, <http://www.hatam.hacettepe.edu.tr/sosyal.shtml>, Erişim Tarihi: 18.03.2012.
- HABERTÜRK, (2012). *Cezaevinde Nefes Almak Bile Sorun*, www.haberturk.com. (Erişim Tarihi: 09.07.2012).
- IŞIK, Metin (2002). *Dünya ve Türkiye Bağlamında Kitle İletişim Sistemleri*, Konya, Eğitim Kitabevi.
- İRVAN, Süleyman (2002). *Medya, Kültür, Siyaset*, Ankara, Alp Yayınevi.
- KILIÇ, Deniz (2011). *Bir Ötekileştirme Pratiği Olarak Basında Eşcinselliğin Sunumu: Hürriyet ve Sabah Örneği (2008-2009)*, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Sayı 1, s.143-169.
- MATSUDA, Mari (1989). *Public Responses to Racist Speech: Considering the Victim's Story*, 87 Michigan Law Review (August 1989), pg. 2320-2332.
- MORA, Necla (2008). *Medya Çalışmaları, Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim*, İstanbul, Alt Kitap Online Yayınevi.
- NEFRETME, (2012). *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*, www.nefretme.org.(Erişim Tarihi: 12.03.2012).
- NEFRET SÖYLEMİ, (2011). ULUSLARARASI HRANT DİNK VAKFI 4 Aylık Rapor, *Medyada Nefret Söylemi İzleme Raporu*, Eylül-Aralık 2011, www.nefretsoylemi.org.(Erişim Tarihi: 18.03.2012).
- NEFRET SÖYLEMİ, (2011). ULUSLARARASI HRANT DİNK VAKFI 4 Aylık Rapor, *Medyada Nefret Söylemi*, s.6, Mayıs-Ağustos 2011, www.nefretsoylemi.org.(Erişim Tarihi: 18.03.2012).
- NORIEGA, Chon A.; IRIBARREN, Francisco J.; LENIHAN, Ross; YOUNG, Andre; ve RAMÍREZ, P. Hector, (2012). *Social Networks For Hate Speech Commercial Talk Radio and New Media*, The UCLA Chicano Studies Research Center (CSRC WORKING PAPER), Los Angeles, JULY 2012

Türk yazılı basınının hiv/aids haberlerindeki...

(Erişim;http://nhmc.org/sites/default/files/Social%20Networks%20for%20Hate%20Speech_UCLA%20CSRC.pdf, 15.02.2014.)

ORAN, Nazan Tuna ŞENUZUN, Fisun (2008). *Toplumda Kırılması Gereken Bir Zincir: HIV/AIDS Stigmatası ve Baş etme Stratejileri*, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt5, Sayı 1, s. 1-16.

POLLOCK, David, (2013). BEYOND WORDS; Causes, Consequences, Cures for Paşestinian Authority Hate Speech, Policy Focus, 124, September 2013, The Washington Institute for Near East Policy, Washington.

POZİTİF YAŞAM, (2008). *AIDS, İnsan Hakları ve Yasalar: Türkiye’de AIDS Konusundaki Yasal Düzenlemeler ve Öneriler*, www.pozitifyasam.org.(Erişim Tarihi: 10.07.2012).

POZİTİF YAŞAM, (2012). *HIV/AIDS: Sorular*, www.pozitifyasam.org.(Erişim Tarihi: 14.07.2012).

POZİTİF YAŞAM, (2007). *Bilgi Kaynağı Medya!*, www.pozitifyasam.org.(Erişim Tarihi: 15.06.2012).

SABAH, (2010). *Güney Afrika Sonunda AIDS’e Karşı Adım Attı*, www.sabah.com, (Erişim Tarihi: 13.04.2012).

STEVENSON, Nick (2008). *Medya Kültürleri: Sosyal Teori ve Kitle İletişimi*, (Çev. Göze Orhon-Bariş Engin Aksoy), Ankara, Ütopya Yayınevi.

ÜSTÜNER, Ahat (2009). *Örtmece Sözlerle İlgili Terimler*, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/8, s.166-176.

VISSER, M., MAKIN, J., LEHOBYE, K, (2006). Stigmatizing Attitudes Of The Community Towards People Living With HIV/AIDS,” *Journal of Community & Applied Social Psychology*, Sayı: 16, s. 42-58.

Türk yazılı basınının hiv/aids haberlerindeki...

YENİ MEDYA, (2012). *Sosyal Medyanın Nefret Söylemi için Kullanılması İfade Özgürlüğü değildir!* www.yenimedya.wordpress.com,(Erişim Tarihi: 12.03.2012).

WEBER, Anne (2009). *Nefret Söylemi El Kitabı*, (Çev. Metin Çulhaoğlu), Strazburg, Avrupa Konseyi Yayınları.

WIKIPEDIA, (2012). *Ryan White*, www.tr.wikipedia.org. (Erişim Tarihi: 10.03.2012).